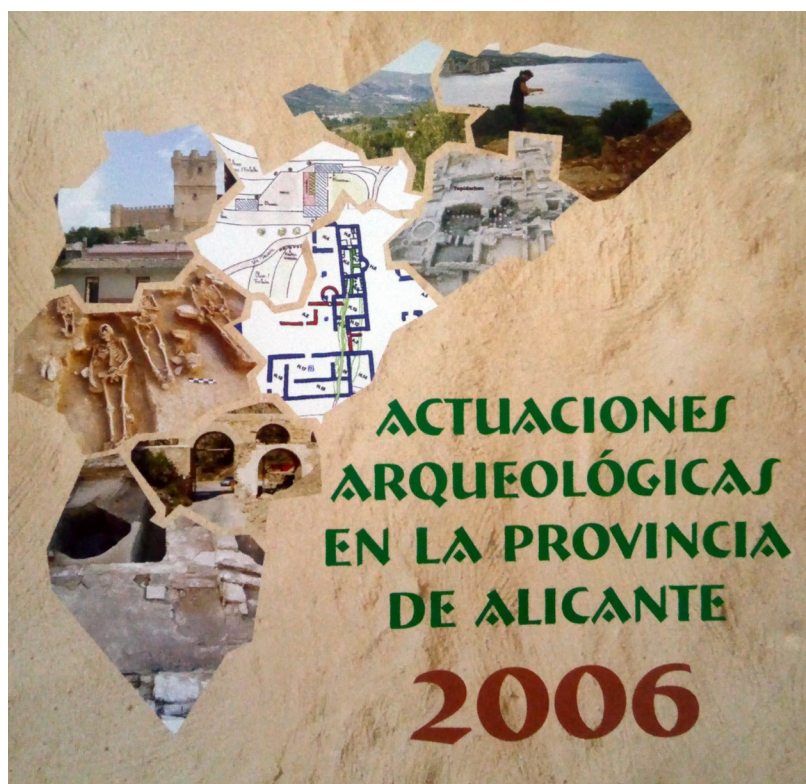

Carrer Loreto, 59 (Dénia)

Patricia Miñana Pérez

Publicación digital

Actuaciones arqueológicas en la provincia de Alicante. 2006

Editores

Fernando E. Tendero Fernández y Sara Pernas García
Sección de Arqueología del Ilustre Colegio Oficial de Doctores y Licenciados
en Filosofía y Letras y en Ciencias de Alicante

Año de la edición: 2008

Depósito legal: A-1069-2008

ISBN: 978-84-691-6725-0

Nom de la intervenció:	Carrer Loreto, 59
Municipi:	Dénia
Comarca:	La Marina Alta
Directora:	Patricia Miñana Pérez
Equip tècnic:	Miquel Ortolá
Autora del article:	Patricia Miñana Pérez
Promotor:	Cervera y Navarro consultores, S. A. L.
Autorització:	2005/1246-A
Data de l'actuació:	15/11/2005 – 15/01/2006
Coordenades localització:	Centre urbà
Període cultural:	Islàmic
Material dipositat:	Museu Arqueològic de la Ciutat de Dénia
Tipus d'intervenció:	Excavació arqueològica

DESENVOLUPAMENT DE LA INTERVENCIÓ

La casa del carrer Loreto, 59 estaria ubicada dins de la medina islàmica, és a dir, de la ciutat àrab de Daniya. Gracies al desenvolupament d'un Programa Anual d'Actuacions Arqueològiques a la ciutat que cristalitzà amb el Projecte Daniya permeten un major i millor coneixement de la cerca murada, de la topografia de la medina, de l'urbanisme i dels immobles domèstics. L'aparició d'un *hammam* al carrer Cavallers nº 12, prop del carrer Loreto durant les intervencions arqueològiques de 1988 i 1999, ens ofereix una valuosa informació perquè la seua ubicació a l'espai urbà podria estar delimitant-nos el centre de la medina. La intervenció a la plaça de l'Arxiu, també prop del carrer Loreto, ens mostra l'existència de vials sinuosos i curvilinis, típics de l'urbanisme islàmic.

Al 1297 per ordre reial de Jaume II, el poble en massa es trasllada de la medina àrab cap al primer recinte murat, és a dir, la Vila Vella, l'antiga alcassaba del castell. S'enderrocaren les cases dels ravals i es reutilitzen materials de les vivendes dels ravals. D'aquesta forma el futur carrer Loreto quedà buit. La ciutat àrab o medina desapareixerà o bé per l'enderrocament ordenat també pel rei Jaume II, o bé per l'abandonament. Dénia passarà de tenir uns 20.000 habitants, més o menys, a època islàmica a 1000 habitants al 1381 gràcies a un cens fet aquest any.

El raval de Terra fins al 1612 tindrà un desenvolupament longitudinal al llarg de l'eix est-oest que uneix les portes de Terra i de la Vila. Aquest eix de creixement configura, sense poder precisar la data, dos carrers, el de Loreto i el Major. Les cases serien de nou enllestides.

Al 1612 Dénia rep el títol de ciutat. És una data important, marca la supremacia del raval, que ara s'anomenarà ciutat, sobre la vila, Vila Vella d'ara endavant. D'aquesta època al carrer Loreto, o dit també carrer de les Monges, es fundarà el convent de les Agustines Descalces, concretament al 1604 per ordre del duc de Lerma i marquès de Dénia, Francisco Gómez de Sandoval y Rojas, i amb l'aprovació de l'arquebisbe Joan de Ribera i amb la presència efectiva del rei Felip III. Aquest nou convent integrava l'ermita de Loreto i l'ermita de la Puríssima Sang de Crist.

A la Guerra de Successió es produirà la destrucció completa de la Vila Vella. Al 16 d'agost de 1705, en Joan Batista Basset i Ramos desembarcà a Dénia. L'endemà és proclama arxiduc d'Àustria, rei d'Aragó i Castella amb el nom de Carles III. Dénia fou la primera ciutat que el proclamà rei i que, per tant, rebutjava a Felip V. De fet, suposava la guerra oberta a aquest rei.

El primer setge fou al 9 de setembre de 1705 després d'uns intents fracassats i d'assaltar la ciutat i pegar-li foc a les cases del carrer Nou, prop del carrer Loreto. La població de Dénia enderrocarà aquest carrer per evitar que l'enemic se fera fort. El 27 de juny es posà de nou setge a la ciutat. S'obrí una bretxa junt a la porta de Terra, és a dir, el primer carrer a l'esquerra anant cap a l'oest des del carrer Loreto; aquest carrer en record d'aquest fatídic fet s'anomenaria el carrer de la Bretxa. Tota la zona que rodejava la porta de Terra quedà destruïda, s'enderrocaren les cases. I al 1708 es produí el tercer i darrer setge. Començà el bombardeig, la destrucció de la ciutat i de la Vila Vella. El 17 de novembre d'aquest any es rendia tota la ciutat. La Vila Vella desapareixerà, i la ciutat, l'antic raval, restava mig enrunat sobre l'entorn de la porta de Terra. A partir del 1900 el decaïment del raval de Terra es fa més patent. L'accés al port i a l'eixampla ja no creua la ciutat, sinó que la voreja. També l'absència de l'eixampla de la ciutat cap al sud, conseqüència del traçat de la via del tren i la dolenta connexió amb l'eixampla de l'est contribueixen al decaïment. L'antic raval de Terra, la ciutat, fins feia poc, resta en un oblit total, n'hi ha una absència de noves edificacions i de renovació de vivendes.

El carrer Loreto es construiria al segle XVI però la casa nº 59, la de la intervenció arqueològica, s'alçaria a principis del XVII; d'aquesta època ens

queden pocs restes arquitectònics, tan sols una façana d'estil tardogòtic. Aquest estil perdurarà fins principi del XVIII; cinc finestrels flamígers amb soculades ressaltades en els cantons i una gran arcada a la segon cruïxa són els únics elements arquitectònics que ens constaten el segle en que fou construïda.

El jaciment arqueològic del present estudi es troba a la casa nº 59 del carrer Loreto a Dénia (Alacant), concretament al pati; s'excavà aquest indret degut a una reforma completa de la casa. L'edifici estaria situat a la medina islàmica de la ciutat de Daniya, concretament al raval de Terra. Els treballs arqueològics es dividiren en tres fases. A la primera fase s'obrí un sector de 3,70 m d'ample a la part nord i de 3,10 m a la part sud per 5,50 m de llarg a la part est i 7 m a la part oest –aquesta irregularitat de les mesures fou degut a que n'hi havia que circumscriure's al pati actual–. A la segon fase s'obrí mig metre més a la part oest, anomenant a tot aquest sector, Sector I. La tercera fase consistí en obrir 3 m de llargària a la part sud del jaciment, anomenant a aquest sector, Sector II.

Al començar els treballs dels sectors en dos temps diferents vam fer una divisió de les unitats estratigràfiques; el Sector I al ser el primer en obrir-se, li donàrem una numeració als estrats i les estructures a partir de la UE 100 després d'haver rebaixat el nivell superficial, mentre que al Sector II les UE es nombraren a partir de la UE 200, després d'haver tret uns 40 cm del nivell superficial, com al Sector I. El punt zero l'ubicàrem al pilar oest de l'arcada del segle XVII a 1,5 m del sòl.

Les èpoques trobades dins la vivenda són: la més antiga d'època islàmica amb l'aparició de tres paviments de morter i calç (UE 107, UE 113 i UE 118) i un tàbic de 30 a 40 cm que separaria una estància relacionada amb els paviments UE 107 i UE 113 i un muret (UE 124) al Sector I. L'estrat pròpiament islàmic és la UE 121 en aquest mateix sector. Mentre que al Sector II tan sols un muret (UE 110) és islàmic i l'estrat d'aquesta època és la UE 208. Al segle XVII es construí la casa d'època moderna. Al sondeig tan sols ens apareix un pou cec (UE 103), açò ho sabem per l'aparició de dos trossos de bales de canyó de la Guerra de Successió dins del pou; tot el jaciment seria un pati a l'època primera de la casa. De l'època contemporània serien la resta de les estructures trobades: el mur (UE 101), el pou cec (UE 109) al Sector I i al Sector II el mur (UE 201), el pou d'aigua (UE 207), la basseta (UE 205) i el muret (UE 102) –que entra dins del Sector II–, totes estes ultimes estructures relacionades i construïdes amb molt de morter al mateix cop.

D'època islàmica al Sector I ens aparegueren tres paviments islàmics (UE 107, UE 113 i UE 118). El paviment UE 107 fou el primer nivell d'ocupació islàmica a una cota de -2,28, mentre que per baix a -2,60 es trobà el segon paviment (UE 113), els dos relacionats amb un tàbic d'uns 40 cm (UE 110), aquests dos paviments es tallà el mur (UE 101) d'època contemporània. L'altre paviment (UE 118) tan sols ens aparegué un trosset al cantó nord-oest a una cota de -2,48. Un muret al tall nord (UE 125) sortí a la llum al rebaixar el nivell de terra islàmic (UE 121) a la cota màxima de -2,72.

Al Sector II tan sols un muret situat al tall sud-est és l'única estructura islàmica, a una cota de -2,72 les pedres més baixes. Aquest s'endinsa cap a dins del tall sud. El nivell islàmic (UE 208) està a una cota de -2,79. La resta de les estructures ja són d'època contemporània, que són la majoria del sondeig. Al Sector I, un pou cec (UE 109) utilitzat fins l'època actual aprofitant la roca mare amb material quasi inexistent i un muret semicircular (UE 116) recolzat amb la roca mare i amb una part lluïda, a la part més sud del Sector I un muret semicircular (UE 102) què continuà al Sector II són els vestigis d'aquesta època, encara que el pou cec (UE 103) seria reutilitzat. La UE 100 a una cota de -2,40 i la UE 111 per baix del superficial són els nivells contemporanis.

Al Sector II, quatre estructures unides amb morter i construïdes al mateix cop són totes les estructures d'aquesta època i són: el muret (UE 102) amb un reblit per dins ja del Sector II (UE 204), una basseta quadrada (UE 205) unida al muret UE 102 i un mur (UE 201) que creua el sondeig d'oest a est i és el nexa d'unió entre el muret (UE 102), la basseta (UE 205) i el pou d'aigua (UE 207), a una cota de -2,50. Aparegué molt material de ceràmica de vaixel·la d'aquesta època dins de la basseta (UE 206), ho aprofitarien com abocador al perdre la seua funcionalitat. Molta rajola i teules foren materials utilitzats per a la construcció de totes estes estructures.

La majoria dels materials trobats són d'època contemporània (segle XIX) i d'època islàmica.

D'època islàmica el material més abundant aparegut fou ceràmica comuna, molts fragments pintats amb òxid de manganès sobre la pasta. També gerretes, gerrotets molt fragmentades. La ceràmica de vaixel·la és quasi inexistent, tan sols dos fragments de cresols de bec i uns quants d'ataïfor i de jofaina són les úniques troballes. A la UE 121 i la UE 208 és on més material s'arreglè, cal destacar unes grans gerres en prou bon estat de conservació.

Cal ressenyar que quedà constància d'època moderna: els taulells decorats de la casa i dos trossos de bales de canyó de la Guerra de Successió al reblit del pou ceg UE 103 i algun fragment de ceràmica de vaixella.

Del segle XIX aparegué molta ceràmica de cuina, cassoles i cassoletes, amb vidre al seu interior i també ceràmica de vaixella, plats, platets i tassetes, tot molt fragmentat decorat amb blanc i una ratlla blava el gran nombre d'aquestes, encara que també ens apareixen decorades amb motius vegetals en taronja, groc i blau. On més material aparegué del segle XIX fou al superficial, a la basseta UE 205 i, evidentment, als estrats estrictament d'època contemporània: UE 100, UE 111 i la UE 200. De ceràmica comuna, no tan abundant, les peces són sobretot fragments de gerres i pitxers.

BIBLIOGRAFIA

ARANDA MARTÍNEZ, V. i GISBERT SANTONJA, J. A. (1989): *La ceràmica tradicional a la Marina Alta*, Catàleg exposició, Institut de Cultura Juan Gil-Albert. Diputació Provincial d'Alacant – Escola-Taller Castell de Dénia (Secció d'Etnografia), Alacant.

BERENGUER LLOPIS, M. J.; BOLUFER MARQUÉS, J.; COSTA CHOLBI, P.; GARCÍA BEBIA, M. A.; GISBERT SANTONJA, J. A. i SENTÍ RIBES, M. A. (1994): "El recinte del Raval de Daniya -El Fortí-, Dénia", *IV Congrés d'Arqueologia Medieval Espanyola (Alacant, 1993)*, tom II, Asociación Española de Arqueología Medieval – Diputació Provincial d'Alacant, pp. 261-267.

COSTA CHOLBI, P.; BOLUFER I MARQUES, J. i GARCÍA BEBIA, M. A. (1994): "L'urbanisme del raval de Daniya -El Fortí-, Dénia", *IV Congrés d'Arqueologia Medieval Espanyola (Alacant, 1993)*, tom II, Asociación Española de Arqueología Medieval – Diputació Provincial d'Alacant, Alacant, pp. 269-275.

GISBERT SANTONJA, J. A. (1993): "Daniya y la vila de Dénia. En torno al urbanismo de una ciudad medieval", a R. Azuar, S. Gutiérrez i F. Valdés (eds.): *Urbanismo medieval del País Valenciano*, Ediciones Polifemo, Madrid, pp. 63-103.

GISBERT SANTONJA, J. A. (1994): "Daniya -Dénia-. Remembrança d'una ciutat andalusí", *IV Congrés d'Arqueologia Medieval Espanyola (Alacant, 1993)*, tom II, Asociación Española de Arqueología Medieval – Diputació Provincial d'Alacant, Alacant, pp. 251-259.

GISBERT SANTONJA, J. A.; BURGUERA SANMATEU, V. i BOLUFER MARQUÉS, J. (1992): *La ceràmica de Daniya -Dénia-. Alfares y ajuares domésticos de los siglos XII-XIII*, Ministerio de Cultura, Valencia.

IVARS PÉREZ, J. (1982): *La ciutat de Dénia. Evolució i permanència del fet urbà*, Caja de Ahorros Provincial, Alacant.

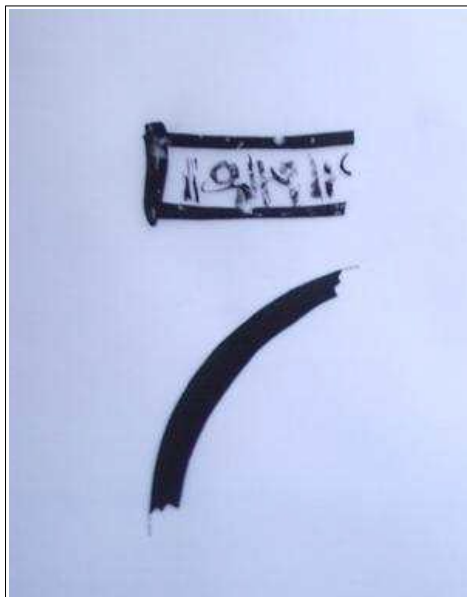
SESER PÉREZ, R. i CANET LLIDÓ, V. (coords.) (2005): *El convent de les agustines de Dénia i la Santíssima Sang: 400 anys de presència a Dénia*, Ajuntament de Dénia, Dénia.

Façana del carrer Loreto, 59

Vista general de l'excavació

Decoració islàmica en alfàbia